

PITANJA I ODGOVORI

SLOVENSKI I SLOVENAČKI

U posljednje vrijeme neki za ono, što pripada Slovincima, pišu da je slovenačko, a drugi da je slovensko. Koji je pridjev bolji?

Za nas je ono, što pripada Slovincima, *slovensko*. Mi smo taj pridjev primili od samih Slovenaca, koji su nam susjedi i koji svoj jezik zovu *slovenskim* jezikom, svoje nošnje *slovenskim* nošnjama i koji, napokon, svojega poročevalca (svoj vjesnik) zovu »Slovenskim poročevalcem«.

Srbi, koji nisu u neposrednom susjedstvu sa Slovincima, stvorili su pridjev od imena Slovenac, pa *slovenačkim* zovu sve ono, što mi zovemo *slovenskim*. Slično smo i mi učinili sa Slovacima, koji svoj jezik također zovu *slovenskim* (slovenskim), a nisu nam neposredni susjedi: i mi smo od imena Slovak načinili pridjev *slovački*, pa jezik Slovakâ zovemo *slovačkim*, a njihovu Maticu, koju oni zovu Matica slovenská, zovemo Maticom Slovačkom.

Kod Srba se pridjev *slovenski* upotrebljava u onom značenju, koje kod nas ima pridjev *slavenski*, pa treba koju reći i o tome.

Stari Slaveni zvali su svoj narod *Slověne* (čit. Slovjene) i svoj jezik *językъ slověnskъ* (čit. jeⁿzyk' slovjensk'). Srbi su zadržali taj naziv, pa te riječi u svojem ekavskom i pomlađenom gramatičkom obliku pišu i govore *Sloveni*, slovenski. Prirodno je, prema tome, kada su već imali taj naziv, da su za ono, što je pripadalo Slovincima, morali izvesti pridjev od toga imena i da su tako stvorili oblik *slovenački*.

Kod nas su, pošto se pridjev *slovenski*, koji se upotrebljavao u našoj staroj književnosti, osjećao kao ikavizam, i pošto je pridjev *slovenski* označivao ono, što pripada Slovincima, uvedeni oblici *Slaveni*

i *slavenski* (s osnovnim a, koje se u toj riječi nalazi u latinskom i u ruskom jeziku i u zapadnoevropskim jezicima). Odatle Kukuljević i drugi ilirci svoju političku i kulturnu orijentaciju zovu *slavenskom* i *jugoslavenskom*, i odatle je, na kraju, došlo do toga, da se i naša država danas zove Jugoslavija.

Postavlja se pitanje, ne bi li se to dalo izjednačiti, jer je neprilično, da u stvarima, koje su važne i o kojima se kod nas često piše, ista riječ kod jednih znači jedno, a kod drugih drugo. Međutim, tu ima teškoća. Za nas bi bilo neprilično, da pridjevu *slovenski* proširimo značenje na sve, što je *slavensko*, jer bismo se tako — pošto dosta Slovenaca živi u našoj sredini i pošto smo i inače s njima usko vezani — lako izvirgavali nesporazumcima, koji bi mogli biti neugodni. Osim toga, oblike sa a podržavaju i svi strani jezici, a i svi naši istaknutiji pisci od Šenoe, Đalskoga, Leskovara i Kranjčevića do Nazora i Tina Ujevića pisali su tako. Zato ne bi bilo lako mijenjati nešto, što je već steklo građanska prava, i na njegovo mjesto uvoditi nešto, što bi bila novost, koja bi mogla uzrokovati nesporazumke i smetnje u govornom jeziku i saobraćanju.*

S druge strane, čini se, da ni Srbi ne bi imali mnogo volje da se odreknu onih oblika, na koje su u svojoj književnosti navikli, tako da će se morati prepustiti vremenu, da ono i u tom pitanju kaže odlučnu riječ.

Da bi se stvorio prijelaz, koji bi izmirivao obje strane, počeo se kod nas u posljednje vrijeme uvoditi knjiški oblik *Slojeni*, *slovenski*, koji bi kao jekavska varijanta ekavskoga *Sloveni*, *slovenski* imao nadomjestiti dosadašnje *Slaveni*, *slavenski*. Nema sumnje, da *slovenski* nije isto što *slovenski* i da takav oblik otklanja mogućnost nesporazumaka, do

* Sami Slovenci za ono, što je slavensko, imaju pridjev *slovenski*.

kojih bi moglo dolaziti, kada bi se pridjev *slovenski* kod nas odjednom stao upotrebljavati za sve, za što se danas upotrebljava pridjev slavenski. Drugo je pitanje, naravno, kako će se to primiti, i hoće li pisci — koji u prvom redu o tome odlučuju — te oblike prihvatiti. Od dosadašnjih, koliko ja znam, jedini je Korajac pisao o »biserju u... našoj staroj slovenštini« (a to je, kao što se iz gornjega vidi, onaj stari jezik, koji se nekôć zaista tako zvao).

Josip Hamm

PISANJE TUDIJIH IMENA

Kako se pišu francuska, engleska i druga imena, fonetski ili etimološki? Po člancima, koje su nedavno donosili dnevni listovi, bilo je pristalica i jednog i drugog pisanja.

Prof. Belić je u jednom svojem ranijem izdanju Pravopisa rekao, da je »pitanje o tuđim rečima toliko opširno da bi samo njemu valjalo posvetiti zasebnu knjigu«, i to bi moglo biti odgovor na ta pitanja, jer je zaista teško ukratko odgovoriti na nešto, za što je potrebna cijela knjiga. Međutim, nešto ipak treba reći.

Prije svega, sa naučnog stajališta ne radi se tu ni o fonetskom ni o etimološkom pisanju, nego o transkripciji i o transliteraciji. Fonetika i etimologija su nešto sasvim drugo. Fonetika je nauka o fizičkim i fiziološkim svojstvima glasova, pa fonetskim pisanjem zovemo takvo pisanje, u kojem dolaze do izražaja sve važnije odlike nekih glasova. U engl. *London* na pr. nijedno o nije jednako našem *o*, i kada bismo tu riječ htjeli fonetski napisati, morali bismo napisati *Landun* (tako bi i *Edinburgh* trebalo pisati *Edinbərə*, a *Worcester* — *Wustə*). Mi međutim pišemo prvu riječ *London* (s akc. *Lòndòn*, gen. *Londóna*, kao *bizòn* — *bizóna*), drugu *Edinburg*, a treću *Worcester* ili *Vuster*. Kao što se vidi, to je pisanje i onda, kada mislimo, da pišemo fonetski, daleko od fonetike i ne daje

prave slike o tome, kako se te riječi izgovaraju u jeziku, iz kojega se uzimlju. Tako je i s francuskim *Jules* i *Gil*, koje neki pišu jednako (*Žil*), ma da jedno znači *Julija*, a drugo *Gilberta*, dakle dva sasvim različita imena.

Tomu valja dodati, da se riječi u različnim jezicima razlikuju i po akcentu, i da im se akcentat može znati (ili bar naslutiti), ako im se ne mijenja oblik, a ako se pišu »fonetski«, to se gubi, pa *Igo* (Hugo, Victor) postaje *igo*, *Pajo* (Payot) — postaje *Pájo*, a *Dumas* (Dima) otac i sin postaju komična lica iz *Kir Janje* Jovana Sterije Popovića.

No, nije bolje ni s etimologijom.

Etimologija je nauka, kojoj je zadatak da ispita pravo značenje korijena, iz kojega su neke riječi izvedene. Ona, dakle, nema i ne može imati ništa zajedničko s pisanjem tuđih riječi iz jednostavnoga razloga, što se te riječi ni u svojem jeziku obično ne pišu etimološki, t. j. ne pišu se tako, da se u njima vidi puni odraz korijena, iz kojega su one izvedene. Prezimena *Zagar*, *Säger*, *Sägare*, *Sawyer*, *Segatore*, *Serrador* znače u stvari isto (čovjeka, koji reže, pili drva; testeraša) i jednako se izvode, pa opet — kako se različito pišu! Ono, što naime vrijedi za obične imenice, vrijedi i za imena: da se različito pišu i — kadšto — različito iskrivljuju. Francusko *vendredi* (petak) postalo je od *dies Veneris* (dan Venerin, u starom Rimu), a ne od *vendere*, *vendre* (prodati) i od *deus*, *dieu*, *di* (bog), s kojima ih je u Srednjem vijeku (zbog Velikoga petka) dovodio u svezu francuski puk. I tuđa imena, kada se pišu onako, kako se nazivaju u jezicima, iz kojih se uzimlju, mogu dakle biti daleko od svake etimologije.

Već je rečeno, da se tu ne radi ni o fonetici, ni o etimologiji, nego o transkripciji i o transliteraciji.

Transkripcijom u pravopisu zovemo *prepisivanje* (od lat. *trans*, *preko*, i od *scribere*, *pisati*) iz jednoga pisma u drugo (iz latinice u ćirilicu, iz ćirilice u latinicu,